

Дәріс 6. Шығармашылық бейне жобаны құрастырудың кезеңдері

Мақсаты: бейне жобаны құру кезеңдерімен танысу

Жоспары:

- 1 Жобаны құрудағы кезеңдері
- 2 Сценарийлік өтінім тармақтары
- 3 Монтаж, монтаждық парақ ұғымы

11. Бейне жобасын құрудағы кезеңдері

Жобаны сәтті жүзеге асыру үшін келесі жалпы дағдылар мен қабілеттерге ие болу қажет:

- жобада жұмыс істейтін мәселені (мақсатты) нақты тұжырымдау;
- алға қойылған мақсатқа жету үшін қажетті маңызды проблемалар (міндеттер) шеңберін бөлектеу, олардың көрінісі және мүмкін болатын шешімін барынша толық көрсетудің кілтін таңдау";
- студенттің көзқарасы бойынша ең қолайлы болып көрінетін жолды таңдап, оның ұстанымын міндетті түрде түсіндіре отырып, мәселенің мәнін, оның ішкі күрделілігін және мүмкін болатын шешімдерін түсіну үшін қажетті ақпаратты табу және таңдау. Тақырып бойынша жұмыс барысында студент өзінің жобалық-зерттеу қызметінде келесі кезеңдерден өтеді:

1. Ұсынылған тақырып аясында студенттің жеке басына әсер етуі мүмкін проблемаларды талдау қажет, осылайша оның зерттеу тақырыбына деген қызығушылығын арттырып, нәтижесінде жеке мотивация мен қызығушылық деңгейін көтеру қажет.

2. Ұсынылған оқу модулі мен оған ұсыныстар негізінде жеке жұмыс кестесін құру.

3. Жоба бойынша нақты жұмыс, оның барысында студент орнатудың негізгі принциптерін игереді және Adobe Premiere Pro бағдарламасында практикалық дағдыларды игереді.

4. Дайын жобаны (бейнероликті) ұсыну.

Сценарийлік өтінім тармақтары:

1. Ең басында жоба бойынша жұмыс істейтін студенттің аты – жөні көрсетіледі.

2. Содан кейін жұмыс барысында бірнеше түзетілуі мүмкін фильмнің жұмыс атауы келтіріледі. Фильмнің атауы оның мазмұнымен, негізгі идеямен тығыз байланысты екенін есте сақтау қажет. Ол мүмкіндігінше бірегей, есте қаларлық, көрерменді қызықтыра алатын болуы керек.

3. "Негіздеме" бөлімінде бейнеролик тақырыбы бойынша қысқаша ақпарат бар, оның қысқаша мазмұны келтіріледі. Осы тармақты толтыру кезінде Орындаушының алдында келесі сұрақтар қоюға болады:

- Жұмыс не туралы? Фильмнің сюжеті қандай?
- Бұл тақырып неге сіз үшін қызықты?
- Неге бұл тақырып басқа адамдарға қызықты болуы мүмкін?
- Осы тақырыпқа фильмді түсіргім келеді деп ойлаңыз.

- Бұл фильмді түсіре отырып, сіз алдыңызда қандай мақсаттар қоясыз: көрермендерді көңіл көтеру, адамның бір нәрсе туралы түсінігін өзгерту, қызықты фактпен бөлісу?
- Бұл проблеманы зерттеу нәтижесінде қандай қорытындылар жасай аласыз?
- Бұл сұрақтарға жауаптар фильм тақырыбын негіздейді.

4. Сіздің фильміңіздің ықтимал аудиториясы туралы түсінік (жасы, мамандығы, білім деңгейі, мүмкін қызуғышықтары) онымен бір тілде сөйлесуге мүмкіндік береді және фильмді түсінікті етеді.

5. Фильмнің жанры кез келген болуы мүмкін: хроника, ғылыми-танымал немесе оқу фильмі, мүмкін ойын.

6. "Фильммен жұмыс істеу графигінде" жобадағы жұмыстың жалпы кезеңін (ол қандай мерзімге дәл аяқталатынын), дайындық кезеңін, түсіруді, түсірілген материалды монтаждау уақытын көрсету қажет.

7. Жобаны іске асыру үшін қандай жабдық қажет болуы мүмкін деп ойлану қажет. Ең төменгі бастапқы жинақ: сандық бейнекамера, Adobe Premiere Pro бағдарламасымен орнатылған компьютер, музыкалық колонкалар, кейбір камералардың үлгілері арнайы цифрлау платаларын талап етеді, кейбіреулері бұл үшін USB портын пайдаланады. Сондай-ақ, штатив, қосымша жарық, микрофон, мультимедиа-проектор қажет болуы мүмкін.

8. Adobe Premiere Pro бейнефильмдер әртүрлі пішімді және мақсатты жасауға мүмкіндік береді. Қай жерде және кімге көрсеткіңіз келсе, және соған байланысты түпкілікті пішімді таңдаңыз.

9. Егер студент фильмде бір жұмыс істемесе немесе басқа адамдар ретінде жұмысқа тартылса, көмекшілердің аты-жөнін, сондай-ақ олардың ерқайсысы жұмыстың қандай бөлігі үшін жауап береді.

Сценарийлік өтінім тармақтары

Келесі кезең-болашақ бейне сценарийін жазу. Студенттер жиі осы жұмыс кезеңін елемеуге тырысады. Алайда, сценариймен жұмыс істеу студентке өз ойларын нақты тұжырымдауға, сюжеттің даму егжей-тегжейін және оларды іске асыру мүмкіндігін ойлауға, фильмдегі жұмыстың ұзақтығы мен күрделілік дәрежесін анықтауға (түсірілім күндерінің саны, арнайы әсерлерді пайдалану, қосымша аппаратураны немесе көмекшілерді тарту қажеттілігі) көмектесетінін ескеру қажет.

Бұл жағдайда сюжеттің міндетті элементтері (әсіресе ойын фильмі үшін) болады:

1. фильмнің басы/завязка (кейіпкерлермен және негізгі сюжеттік желілермен бірінші танысу үшін қызмет етеді));
2. экспозиция (іс-әрекетті, негізгі сюжеттік желілерді, жанжалды дамыту);
3. шарықтау/кульминация (іс-әрекетті дамытудың ең жоғары нүктесі, ең қиын сәт);
4. шешілімі/развязка (негізгі жанжал мен сюжеттік желілердің даму қорытындысы). Мұндай классикалық бірізділікті нақты сақтау міндетті емес. Алайда, драматизмнің күшеюіне, интриганың біртіндеп дамуына негізделген

сценарий құру көрерменнің үлкен қызығушылығын, оның назарын аудартуға ықпал ететін болады. Егер фильмде кадр мәтіні қарастырылса, онда ол сценарий жазу кезеңінде ойланбайды. Бұл ретте келесі сәттерді ескеру қажет: фильмді мәтіннің шамадан тыс санымен жүктеудің қажеті жоқ - диктор керісінше емес, бейнені толықтыруы тиіс. Мүмкін, әрине, оқу фильмдері болуы мүмкін. Көбінесе дикторлық мәтіннің орнына оқиға куәгері немесе адамның сұхбатын пайдалану қызықты (сұхбатқа арналған сұрақтарды алдын ала ойластыру керек), ол тікелей экранда болып жатқан нәрсемен байланысты. Егер де диктор қажет болса, онда оның мәтіні монотонды, шектеусіз, экрандағы іс-әрекеттен алшақтық болмауы тиіс екеніне назар аудару керек. Дикторлық мәтін эмоционалды, композициялық бейнемен сәйкес келуі қажет. Фильмдегі жұмыстың келесі және ең қызықты кезеңі-түсіру. Қазіргі уақытта сандық бейнекамералар барлық жерде таралған. Әрине, бейнені қатты дискіге, flashжады немесе DV-кассетаға түсіретін бейнекамераны кірістірілген фотоаппараттың немесе одан да көп телефонның бейне камерасына қарағанда пайдалану дұрыс болады. Соңғы екі нұсқаның негізгі кемшіліктері - жазу сапасының төмендігі және уақыт бойынша жазудың шектеулілігі. Бастауыш операторларға бірнеше кеңес. 1. Мүмкіндігінше штатив пайдаланыңыз. Камераны қолында ұстағанда, сапалы, жанбайтын және жанбайтын бейнені түсіру өте сирек болады. 2. Сценарийден гөрі көбірек дубль алуға тырысыңыз. Қайта салудан артық тастау оңайырақ болады. Сол жатады түсіру әр түрлі ракурсами және жоспарларымен бөлісті. Көптеген жоспарлар мен түрлі ракурстардан алыңыз. 3. Жарықтандыруға назар аударыңыз. Терезеге қарама-қарсы түсірілген сурет тым қарама-қарсы болуы мүмкін. Кезінде жарықтың жеткіліксіз бейнесі біреуі синеватые боялады. Күн мен бұлтты күнде түсірілген көріністер түрлі түсті реңктер болады және бір-бірімен құрастырылуы екіталай.

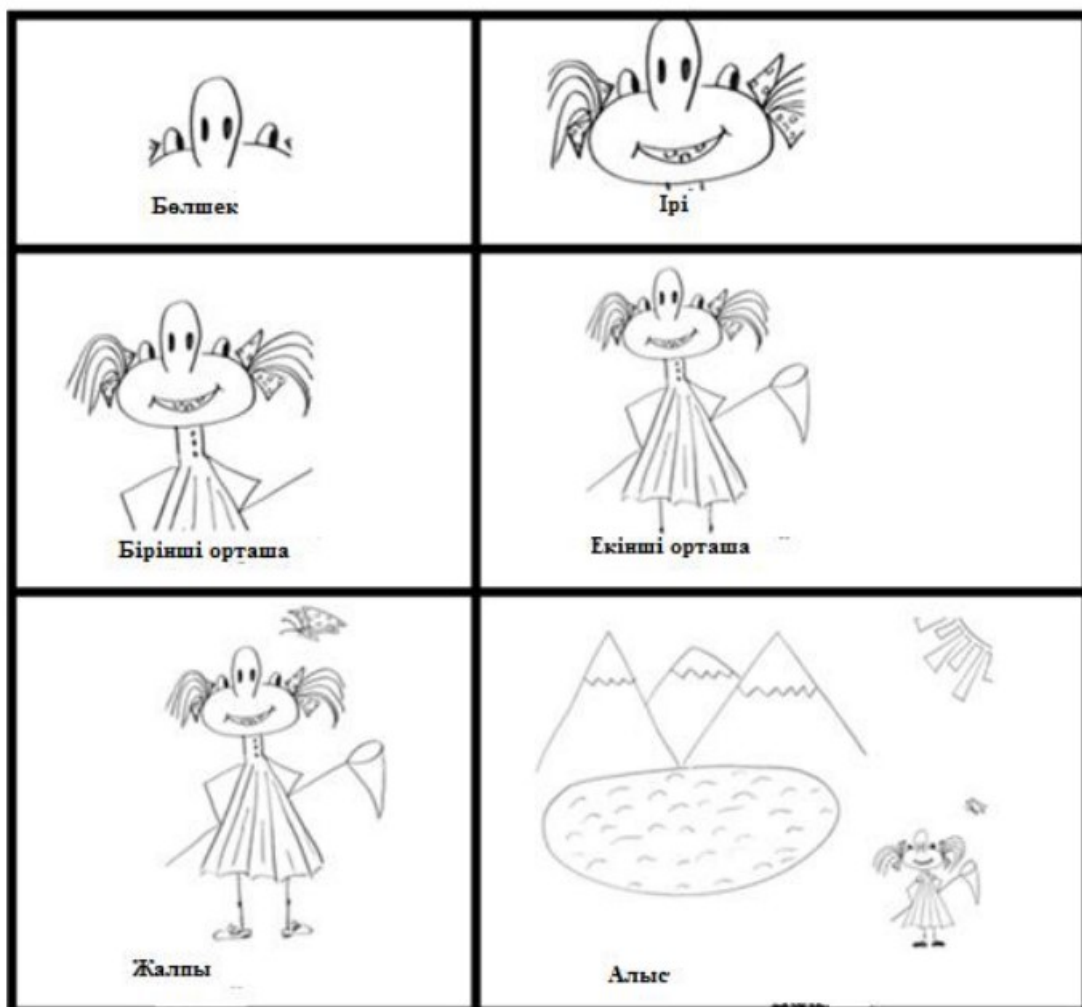
12.Монтаж, монтаждық парақ ұғымы

Түсірілімдер аяқталғаннан кейін барлық материалды қарап, монтаждық парақ, яғни Adobe Premiere Pro бағдарламасында монтаждалатын құжат жасау қажет. "Монтаж" сөзі жеке, бытыраңқы фрагменттерден - "шығындылардан" (бейне, графика, дыбыс) - бірыңғай тұтас фильмді құрастыруды білдіреді. Adobe Premiere Pro бағдарламасы пайдаланушыға желілік емес құрастыруды жүзеге асыруға мүмкіндік береді: немесе компьютерлік монтаж. Бейне магнитофондар көмегімен 40 өндірілетін желілік бейнемонтаждан айырмашылығы сызықсыз монтаж сапаның жоғалуына жол бермейді, қажетті кадрға немесе элементке іс жүзінде жылдам қатынауды қамтамасыз етеді, алайда компьютер ресурстарының едәуір бөлігін өзіне, ең алдымен, бейнефайлдың үлкен мөлшері есебінен алаңдатады. Файл өлшемін, демек, оны өңдеуге жұмсалатын уақытты азайту үшін (импорт, әсерлерді қосу, экспорт) файл компрессиясы (қысу) қолданылады, бірақ көп жағдайда мұндай рәсім бейне немесе дыбыс сапасын жоғалтуға әкеледі. "Монтаждық тілді" одан әрі түсіну үшін монтаждық кадр немесе монтаждық жоспар ұғымын енгізу пайдалы болады. Бұл жағдайда бұл термин композициялық біртекті құрылымы бар бейне реті элементі деп түсініледі. Монтаждаудағы негізгі

міндет-көрерменге фильмнің авторы аудиторияға жеткізгісі келетіндердің барлығы түсінікті болатындай кадрларды" желімдеу". "Жоспар" ұғымы тағы бір мәнге ие.

Бұл белгілі бір масштабтағы сурет, сонымен қатар адам фигурасы. Ірілік бойынша алты жоспар бар:

1. Бөлшек (кадрда адамның бір бөлігі ғана, мысалы, көз, мұрын).
2. Ірі (адамның басы экранның барлық кеңістігін алады).
3. Бірінші орта (белдеу бойынша адам бейнесі).
4. Екінші орташа (тізе бойынша адамның фигурасы).
5. Жалпы (адамның фигурасы толық өсуде барлық кадр алады).
6. Алыс (адамның фигурасы кадрдың өте аз (шамамен оныншы) бөлігін алады).

Сур. 1. Жоспарлардың ірілігі (Л. В. Кулешов бойынша)

Және, ақыр соңында, соңғы. Монтаж - фильмдегі жұмыстың ең маңызды кезеңдерінің бірі. Жиі ойламаған монтаждың салдарынан тіпті өте сапалы түсірілген материал көрермен үшін түсініксіз және қызық емес болуы мүмкін, ал екінші жағынан, сауатты монтаждау түсіру кезінде елеулі техникалық немесе мағыналық қателерді түзете алады. Монтаждың басты мақсаты-фильмнің негізгі идеясын көрерменге жеткізу. Бұл ретте автор материалды

құрастырудың әртүрлі әдістерін қолдана алады. Негізінде, бұл әдістер сценарий жазу кезеңінде қаланады, Бірақ түсіру және монтаждау кезінде бастапқы жоспарға түзетулер енгізілуі мүмкін. Сонымен, ең қарапайым тәсіл-хронологиялық, яғни оқиғалар бір-біріне барады. Бұл ретте оқиғалар арасындағы уақыт аралығын "қысқарту" үшін, жиі "қартаю" әсеріне (сурет түссізденеді және онда әртүрлі ақаулар пайда болады), өткен уақытқа титраларды тікелей көрсетеді, уақыт ұзақтығын тәулік уақытының, жыл уақытының ауысуынан кейін көрсетеді, сондай-ақ бір суреттің екіншісіне (жүзіп) бірқалыпты өту әсерлері қолданылады. Сондай-ақ, екі немесе одан да көп болып жатқан оқиғаларды және олардың өзара байланысын атап өту қажет болған кезде параллельді монтаждау жиі қолданылады. Бұл жағдайда әртүрлі оқиғалар мен сюжеттік желілерге қатысты кадрлар арасындағы күрт айырмашылыққа жол беріледі. Осы кейіпкермен немесе көрермен оқиғасымен қандай да бір қауымдастықтарды пайдалану арқылы авторлық ой немесе идеяны қабылдауға итермелеуді қалайтын салыстырмалы монтаж деп аталатын өте қызықты болады. Сонымен, монтаждау парағына оралайық. Естеріңізге сала кетейік, сізде бар "Шығыс" жиынтығын көргеннен кейін, қажетсіз, қызықсыз немесе жай сапасыз кадрларды шығарып, қағазға дейін фильмді құрастыруға кірісуге болады. Нәтижесінде мұндай кесте болуы керек.

Монтажды парақ						
Кадр№	Тайм-код	Бастапқы файл	Кадр ірілігі	Бейнеқатар	Дыбыс	Ескерту
1	00:00 - 00:05	1.avi	Общий	Общий вид города	фоновый	

Кестеге біраз түсініктеме. Бірінші бағанда монтаж кадрларының нөмірлері хронологиялық тәртіппен қойылады. "Тайм-код" бағаны - бұл кадрдың басталу уақытын (минут:секунд), ал екінші жұп (минут:секунд) - кадрдың аяқталуын білдіреді. Мысалы, 00: 00-00:05. Бұл сандық "код" бұл кадр басынан бастап (нөлдік секундтан) жүріп, 5 секундқа созылады және роликтің бесінші секундында аяқталады. "Шығыс" бағанында осы суретті немесе дыбысты қайдан алу керек файлдың атауы жазылады. Содан кейін жоспардың ірілігі (алыс, ірі, бірінші орта және т.б.) жазылады. "Видеоряд" бағанында көрсетілген уақыт аралығында экранда болатын әрекетті сипатталады.

Егер бұл сурет қандай да бір музыкамен немесе дикторлық мәтінмен сүйемелденсе, онда тиісті бағанда ("дыбыс") бұл бейненің нақ қандай ән, дикторлық мәтін "лажет" сөздері көрсетіледі. "Ескерту" бағаны әдетте қандай да бір белгілер енгізу үшін немесе осы кадр үшін немесе кадрлар арасында ауысу үшін пайдалану болжанатын арнайы әсерлерді көрсету үшін қызмет етеді. 42 Фильмді монтаждау кезінде дыбысты монтаждау (дыбыстау) бөлек тарау алады.

Фильммен жұмыс істеуге дайындық кезінде қандай дыбысты пайдалану болжалатынын ойлаған жөн: түпнұсқа (түсірілім кезінде жазылған, камерадан) немесе дыбыс, Диалогтар, шуылдарды бөлек жазып, содан кейін бейне тіркеге салу көзделеді. Бірінші жағдайда, адамның сөзін жай ғана жоққа

шығараалатын бөгдешулардың пайда болуын ескеру қажет. Егер дыбыс бейнеден бөлек жазылса, монтаждау кезінде суретке "жандандыруға" назар аудару қажет. Адамның сөзін енгізу жеткіліксіз.

Экранда орын алатын шындықты жасау үшін экранда орыналтын дыбыстық әсерлерді (жел, есіктің құлауы, қадамдар, жаңбыр тамшылары және т.б.) қосу маңызды, бұл ретте осы дыбыстардың дауысын бір-бірімен теңестіруді ұмытпау керек (дыбысты кішірейту). Әртүрлі сюжеттік желілер үшін әртүрлі музыкалық тақырыптар таңдалуы мүмкін. Монтаж яқталғаннан кейін және премьердің алдында бірнеше адамға дайын фильмді көрсету мағынасы бар. Алынған түсініктерге сәйкес бейнероликтің соңғы нұсқасына кейбір түзетулер енгізуге болады және тек содан кейін ғана өз жобасын көрермен назарына ұсынуға болады.

Бақылау сұрақтары

1. Бейне жобасын құрудағы кезеңдері.
2. Сюжеттің элементтері.
3. Монтаж ұғымының анықтамасы.
4. Л.В.Кулешов бойынша жоспардың ірілік түрлері.
5. Монтаждау парақ нені көрсетеді?